

BIOGRAFIJOS

Žvaliai sutikusi devyniasdešimtmetį: entomologė muziejininkė Elena Gaidienė

ALGIMANTAS JAKIMAVIČIUS

Lithuanian Entomological Society, Akademijos 2, LT-08412 Vilnius, Lithuania
E-mail: algimantasja@takas.lt

Aktyvi seniausia Lietuvos entomologų draugijos narė ir vėl žvaliai, kaip ir visas kitas savo jubiliejines šventes, pasitiko ir devyniasdešimtmetį. Visi mūsų draugijos nariai, kiti entomologai su gera nuostaba ir tikru pasigėrėjimu prisimename šį neseną įvykį.

Kaunietę E. Gaidienę į jubiliejinei datai surengtą popietę ne tik pasikvietė, bet ir iškilmingai nugabeno jos buvusios nuolatinės, ir į kitas neiškeistos, darbovietės administracija. Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejaus vadovaujantys darbuotojai, buvę jos skyriaus bei kitų padalinių bendradarbiai pasidžiaugė gera jubiliatės sveikata, gera atmintimi. Sveikindami sukaktuvininę, prisiminė ir dėkojo jai už ištikimybę Zoologijos muziejui, ilgametį vadovavimą Entomologijos sektoriui, muziejinių rinkinių kaupimą, turtingų entomologinių saugyklų puoselėjimą. Su garbinga sukaktimi ją pasveikino vyresniosios kartos entomologai iš Vilniaus.

Nuo 1919 metų Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejus tebėra vienas populiariausių Kauno mieste. Jam sulaukti šimtmečio jubiliejaus telieka keletas metų. Šiame kontekste kaip tik yra prasminga nors trumpai priminti apie vieną seniausių šio muziejaus darbuotojų, mūsų draugijos narę Eleną Gaidienę. Nemažai Lietuvos entomologų bendruomenei tai ne vien patyrusi muziejininkė, bet ir mokslo istorikė, ir zoologė entomologė, su kurios vardu siejami mūsų krašto entomologijos pasiekimai.

Gyvenimo kelio fragmentai. Elena Mikėnaitė-Gaidienė gimė 1922 m. rugsėjo 21 d. Utenos apskrities, Utenos valsčiaus Mikėniškio vienkiemyje. Tėvų ūkininkų šeimoje ji buvo vyriausia iš vaikų. Turėjo dar tris seseris ir du brolius. Mokėsi Puodžių pradžios mokykloje, po to – Utenoje, kurios Saulės gimnaziją baigė karo metu, 1942 m. pavasarį. Karas ir okupacijos buvo tolimesnių studijų trukdžiais.

Buvo galvojusi apie medikės profesiją, bet esant galimybei įstojo į tuometinę Žemės ūkio akademiją. Ją sėkmingai baigė 1947 metais, įgydama namų ūkio agronomės specialybę. Po akademijos baigimo, 1947–1952 metais, dirbo Kaune. Kiek ilgiau mokytojavo Kauno 2-oje progimnazijoje (vėliau 22-oji vidurinė mokykla). Dėstė zoologiją ir botaniką. Manė, kad reikia gilesnio pedagoginio pasirengimo. Įstojo į tuometinį Vilniaus pedagoginį institutą. Jame studijavo 1948–1950 metais, tačiau antros aukštosios mokyklos nebaigė. Ištekėjo, šeima augino sūnų, vėliau dukrą.

Dabar, kai sunkumai likę tolimoje praeityje, smagu prisiminti, kad ir labai nelengvu metu jos šeimoje vyravo ryžtas, noras siekti mokslo, žiūrėti į priekį. Dabar – labai smagu, kad sūnus Rimvydas tapo inžinieriumi, dabar jau profesorium, dukra Alė tapo odontologe, mokslų daktare.

Zoologijos muziejus – dar tik būsimoji ir svarbiausia E. Gaidienės triūso vieta – tada priklausė Lietuvos mokslų akademijos Biologijos institutui. Muziejaus direktoriumi tuomet buvo zoologas ornitologas Vytautas Skuodis. V. Skuodį, kuris buvo mokėsis ir Vilniaus pedagoginiame, E. Gaidienė truputį pažinojo. Paaiškėjo, kad minėtam Biologijos instituto padaliniui – Kauno zoologijos muziejui – reikalingas entomologas.

Jai pasiteiravus apie galimybę įsidarbinti, gavo teigiamą pasiūlymą. Dėl pasirinkimo neabejojo. Gamtos disciplinos, entomologija jai buvo patrauklios dar bestudijuojant pedagoginiame institute, pasižymėjo kruopštumu.

Ir taip nuo 1953 metų sausio 1 d. E. Gaidienė ėmėsi darbo Kaune, Zoologijos muziejaus Bestuburių sektoriuje. Žinoma, tada jina net nemanė, kad su šia darbovieta susies daugiau kaip pusšimtį savo gyvenimo ir produktyvios mokslinės-muziejinės veiklos metų. E. Gaidienės pareigos priėmimo metu buvo – jaunesnioji mokslinė bendradarbė. Kartu ji pradėjo eiti ir Bestuburių sektoriaus vadovės pareigas, kurias ėjo daugiau kaip 35 metus.

Atėjo Atgimimo metai. 1987 metais Bestuburių sektorius reorganizuotas ir įkurtas Entomologijos skyrius. 1989 m. muziejus pereina Aplinkos apsaugos departamento žinion, o E. Gaidienė nuo tų metų – Entomologijos skyriaus vedėja. Toje pačioje įstaigoje išdirbo 50 su puse metų. 1996–2003 m. E. Gaidienė buvo Ekologijos instituto neetatine mokslinė bendradarbė.

Entomologijos baruose. Iki E. Gaidienės darbo pradžios entomologo muziejuje nebuvo. Įvairių kolekcinių rinkinių prižiūrėti ir tvarkyti nebuvo kam. E. Gaidienė – pirmoji pokarinio laikotarpio muziejaus entomologė, įdėjusi daug pastangų ekspozicijos bei nuo 1921 metų kauptų entomologinių rinkinių išsaugojimui ir sutvarkymui.

Perėmusi bestuburių rinkinius suprato, kad bus nelengva. Darbas prasidėjo susipažinimu su entomologine medžiaga. Taksonomiškai vabzdžiai priklausė daugeliui būrių, tačiau svarbiausia – rinkiniai buvo netvarkyti, apibūdinti tik iš dalies. Pavyzdžiui, dar dėžutėse ant vatos tebebuvo keliautojo naturalisto Konstantino Ario ekspedicijų metu 1914–1918 m. surinkta Turkestano vabalų kolekcija.

Būdama pareiginga ir darbšti E. Gaidienė nuveikė labai daug. Prie jos fondai ne tik buvo tvarkomi ir prižiūrimi, bet ėmė ir plėstis. Pirmiausia rinkiniai pasipildė naujais egzotiniais vabzdžiais, 1955 m. į saugyklą atgabentais iš buvusio Kauno gamtos (Jėzuitų) muziejaus. Jie buvo puikiai išpreparuoti, labai patrauklių formų, pasižymėjo spalvų gausumu, tačiau gaila, kaip vėliau jų būklę nusakydama rašė E. Gaidienė, jie muziejui teturėjo pažintinę vertę. Trūko duomenų apie rinkimo vietas, datas.

Muziejaus specifika reikalavo, kad didesnis dėmesys būtų skiriamas vabzdžių ekspozicinėms, po to ir saugyklų kolekcijoms. E. Gaidienė visą dešimtmetį ne vien sumaniai tvarkė abi rinkinių dalis, bet ir rūpinosi jų gausinimu. Muziejaus veikla plėtojosi, buvo nuolat papildomos vabzdžių, kitų bestuburių ekspozicijos. Galime prisiminti jos 1972 metais įrengtą pažintinės reikšmės egzotinių drugių ir vabalų ekspoziciją, supažindinančią su pasaulio faunos atstovais.

Saugyklų turinys, siekiant mokslinių tikslų, taip pat kito ir plėtėsi. Ji gaudavo dovanų iš kitų zoologų, be to, pati dalyvavo ekspedicijose į įvairius Lietuvos rajonus. Pačios E. Gaidienės skaičiavimu, ji iš viso surinko 95 šeimų 624 rūšių vabzdžių kolekciją, kurią paliko muziejui, taip papildydama rinkinius.

Kaip žinome, nuo 1963 metų vidurio Zoologijos muziejus atiteko Gamtos apsaugos komitetui, kuris pradėjo rūpintis patalpų rekonstrukcijos galimybėmis. Patvirtinus vieną projektą, jis buvo keičiamas kitu. Muziejaus persitvarkymas prasidėjo tik 1975 m. ir truko net šešerius metus. Per tą laiką teko patirti ir malonių akimirų ir nelengvų pergyvenimų. Keitėsi darbo aplinka, mainėsi net muziejaus vadovai. Darbuotojams teko trumpam įrengti laikiną ekspoziciją, tačiau daugiau jie užsiiminėjo eksponatų pakavimu, kraustymais. 1978 m. E. Gaidienė paruošė būsimų ekspozicijos salių projektą, kuris po rekonstrukcijos jau būtų pastovus. 1978 m. gruodį į muziejaus darbą įsitraukė puikus E.

Gaidienės pagalbininkas entomologas Romas Ferencas.

Džiaugtasi, kai po rekonstrukcijos 1981 metų liepos pabaigoje muziejus atvėrė duris. E. Gaidienė tam laikui jau buvo įrengusi bestuburių ir atskirai vabzdžių salių ekspozicijas su dioramomis. Dabar jau galėjo visą dėmesį skirti saugyklų entomologiniams rinkiniams. 1985–1990 metais ji drauge su bendradarbiais inventorizavo, klasifikavo ir susistemino medžiagą, sudėjo saugojimui, sudarė vabzdžių kartoteką. Jau 1987 m. buvo galima žinoti, kur saugyklose laikoma visų penkių pasaulio kontinentų entomofauna. 1993 m. pasirodė spausdintas rinkinių katalogas.

Tačiau pabrėždami entomologijos veteranės muziejinę veiklą, nenorėtume susiaurinti jos indėlio į *tyrimus*: tiek faunistinius, tiek ir kai kurių rūšių biologijos. Lietuvos entomologinių tyrimų raidos panoramoje mums svarbu tai, kad tarp pirmųjų entomologų, kurie po karo ėmėsi miško kenkėjų tyrimų, E. Gaidienei priklauso svarbi vieta.

Po 1955 metų, kai prasidėjo naujas muziejaus istorijos laikotarpis ir buvo pradėta sistemingai rinkti vietinė entomofauna, E. Gaidienė pradėjo ir mokslinį tiriamąjį darbą. Tam tikrą skatinimą-siūlymą imtis taikomosios entomofaunos tyrinėjimų ji buvo girdėjusi ir iš tuometinės Lietuvos žemės ūkio akademijos entomologų lyderio doc. Stanislovo Mastauskio. Ankstyvuosius entomologinius tyrimus Lietuvoje rėmė T. Ivanauskas, kuris E. Gaidienei yra siūlęs patyrinėti grambuolius. Tačiau E. Gaidienė ėmė tirti Lietuvos paprastosios pušies kankorėžių fauną. Tokiu būdu ji Lietuvoje tapo pušų kenkėjų tyrimų ir stebėjimų gamtoje pradininke.

Stebėjimams, apskaitoms, kenkėjų biologijos bei jų parazitų tyrimui pušynuose ji paskyrė kelis sezonus. Turėjo apie 10 ekspedicinių išvykų iš Kauno. Pavyzdžiui, vyresnieji Vilniaus zoologai prisimindavo, kad 1959-ųjų liepą įkūrus Lietuvos MA Zoologijos ir parazitologijos institutą, prie jo ekspedicijų 1959 ir 1960 metais prisijungdavo ir jaunesnioji mokslinė bendradarbė E. Gaidienė iš Kauno. Šių bendrų ekspedicijų metu įvairaus tipo miškuose ir įvairiose reljefo atžvilgiu vietovėse 1959 m. ji rinko medžiagą Varėnos, Alytaus, Lazdijų, 1960 m. – Jurbarko ir Tauragės rajonų pušynuose. Jai buvo svarbūs ir eksponatai muziejui, todėl išnaudojo išvykas rinkimui kitų vabzdžių, skirtų muziejaus fondų papildymui.

Pirmiausia, E. Gaidienė svariai prisidėjo prie kankorėžinio smaliuko (*Pissodes validirostris*) biologijos ir parazitų išaiškinimo pušynuose. Šių straubliukų, kurių suaugėliai žiemoja žievės plyšiuose, generacija – vieni metai, lervos, vystydamosi iš kiaušinių, padėtų į žalius kankorėžius, kenkia ir juos sunaikina. E. Gaidienė pirmoji aptiko ir tyrė pušims kenkiantį ūgliagraužį *Rhyacionia (Evetria) retiferana*, nustatė kai kuriuos jo parazitus. Tyrė kankorėžinės musės biologiją, kankorėžių ugniuko paplitimą, paskelbė duomenų apie boružes ir jų rūšių ištirtumą, pupelinį grūdinuką, naujas Lietuvos faunai vabalų rūšis.

Pirmosios E. Gaidienės publikacijos apie tyrimų rezultatus Lietuvos mokslų akademijos darbuose pasirodė 1957 metais. Iš jos spausdintų entomologinių publikacijų, kurios buvo paskelbtos mokslinėje ir kitoje spaudoje, aiškiai matyti, kad tai buvo intensyvaus darbo laikotarpis. Su pranešimais dalyvavo augalų apsaugos, kitose konferencijose. Iš 1954–1963 metais surinktos medžiagos E. Gaidienė rengė disertaciją *Paprastosios pušies kankorėžių ir sėklų kenkėjai Lietuvos respublikoje*. Žinoma, labai gaila, kad vertingi duomenys disertacijos forma liko nepateikti gynimui. Nepaisant to, ji visada buvo laikoma kvalifikuota ir itin kompetentinga entomologe, lygiaverte tiems, kurie turėjo mokslinius laipsnius. E. Gaidienės skelbta mokslinė produkcija buvo remiamasi, moksliniai straipsniai buvo cituojami Lietuvos bei kitų kraštų vabzdžių tyrėjų

spaudoje.

Žemiau pateikiame sąrašą 20-ties mokslinių, kitų straipsnių, pranešimų tezių, kuriuos 1957–1987 metų laikotarpiu apie Lietuvos vabzdžius E. Gaidienė paskelbė lietuvių ir rusų kalbomis. Būtina atkreipti dėmesį, kad šis darbų sąrašas jokių būdu neapima visų jos entomologinių bei su entomologija susijusių rašinių.

Iš tokių rašinių dar reikia nurodyti aukščiau minėtą katalogą. E. Gaidienės sudaryta ir muziejaus išleista knyga *T. Ivanausko zoologijos muziejaus entomologinių rinkinių katalogas*. Kaunas, 1993, 242, [2] p. Bibliogr.: 19 pavad., pirmiausia skirta specialistams bei su gyvąja gamta susijusiems asmenims. Leidinys, apimantis suregistruotus rinkinius, saugomus T. Ivanausko zoologijos muziejuje, autorės buvo dedikuotas zoologijos muziejaus įkūrėjo T. Ivanausko 110-osioms metinėms. Katalogas gerai žinomas tarp kitų lietuviškų entomologinių knygų ir yra pirmasis Lietuvoje darbas, kuriame unifikuotai pateikti suvestiniai duomenys apie didelį Kaune saugomų vabzdžių rinkinį. Jame suregistruota apie 12000 vabzdžių rūšių, priklausančių 21 būriui. Išskirti Lietuvoje surinkti egzemplioriai. Leidinys yra geras žinių apie muziejinius išteklius šaltinis, svarbus Lietuvos vabzdžių tyrimo istorijai. Lygiai jis įdomus ir kaip sąrašo-katalogo pavyzdys kitoms bestuburių grupėms.

Toliau aktualu prisiminti ir mokslinės vertės nepraradusį muziejaus vabalų sąrašą, kurį dar 1957 metais E. Gaidienė sudarė kartu su prof. Simonu Pileckiu. Rankraštinis darbas – Mikėnaitė-Gaidienė E., Pileckis S. *Lietuvos TSR Biologijos instituto Zoologijos muziejaus fonduose esančių vabalų (Coleoptera), surinktų Lietuvoje sąrašas*. [Kaunas], 1957. Rankraštis; LŽŪA (dabar Aleksandro Stulginskio universitetas) Entomologijos kabinetas. Rankraštis vertingas koleopterologams, labiausiai pasitarnavo prof. S. Pileckiui, rengusiam knygas apie Lietuvos vabalų fauną.

Be to, su entomologija glaudžiai siejasi bene svarbiausia E. Gaidienės parašyta knyga *Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejus 1919–1999*. Vilnius, 1999, 111, [1] p. Bibliogr.: 105 pavad. Šiame gausiai iliustruotame mokslo-istorinės tematikos leidinyje autorė daug dėmesio skyrė muziejaus entomologinių rinkinių atsiradimo, jų plėtotės aprašymams. Leidinyje apžvelgiama kaip per 80 metų keitėsi saugyklų turinys, kokį kelią nuėjo eksponatų tvarkytojai, kaip keitėsi darbo pobūdis su vabzdžiais.

Ne taip seniai Zoologijos muziejus vieną savo tęstinio leidinio numerių paskyrė E. Gaidienės sudarytam bibliografiniam darbui apie patį muziejų: *Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejus: bibliografijos rodyklė (1919–2009)* / sud. E. Gaidienė. Kaunas, 2010, 55 p. – (Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejus, 2010, [Nr.] 5).

Entomologinės E. Gaidienės publikacijos:

1957. Lietuvos spygliuočių medžių sėklų kenkėjai. *Lietuvos TSR MA darbai. B ser.* 3: 121–135.

1958. Вредители семян сосны в Литве. *Научная конференция по защите растений: тез. докл.* Вильнюс, p. 19–20.

1959. Вредители семян сосны в Литве. *Доклады научной конференции по защите растений.* Вильнюс, p. 147–149.

1960. Naujas pušies kankorėžių ir sėklų kenkėjas: [*Evetria retiferana*]. *Mūsų girios* 4: 20–21.

1960. Материалы биологического метода борьбы с вредителями семян сосны в Литовской ССР. *Научная конференция по защите растений: тез. докл.* Таллин-Саку, p. 102–103.

1963. Изучение паразитофауны шишковой смолевки (*Pissodes validirostris* Gyll.) в Литовской ССР. *Lietuvos TSR MA darbai. C ser. 3*: 159–167.

1963. К изучению соснового шишкового побеговьюна (*Evetria retiferana* Wck.) и его паразитов. *Lietuvos TSR MA darbai. C ser. 3*: 169–178.

1963. Э. Гайдене, Э. Нарчук. К биологии мухи *Hapleginella laevifrons* Lw. (Diptera, Chloropidae) – обитателя шишек сосны. *Энтомологическое обозрение* 42 (4): 765–769.

1968. *Septyntaškė boružė. Mūsų sodai* 4: 26–27.

1969. О распространении шишковой огневки в сосняках Литовской ССР. *Материалы Всесоюзного методического совещания по вопросу вредителей и болезней сосновых молодняков*. Каунас, р. 45–47.

1971. *Patikrinkime pupeles: [pupelinis grūdinukas]. Mūsų sodai* 3: 11–12.

1974. Некоторые данные по исследованию кокциnellид в Литве. *Краткие доклады научной конференции по защите растений. Ч. II*. Таллин, р. 136–138.

1976. Kai kurie duomenys apie kankorėžinio smaliuko (*Pissodes validirostris* Gyll.) biologiją Lietuvoje. *Acta entomologica Lituanica*. 3: 49–55.

1976. И. Гайжаускене, Э. Гайдене. Вредители в рационе травяной лягушки. *Защита растений* 6: 29.

1976. Энтомофауна шишек сосны обыкновенной в Литовской ССР. *Acta entomologica Lituanica* 3: 27–36.

1981. *Didžiausi pasaulio vabalai. Mokslas ir gyvenimas* 9: 28–30.

1986. Э. Гайдене, Р. Пячулите, Р. Марголите. Насекомые – вредители шишек сосны обыкновенной на семенных плантациях в Литовской ССР. *Проблемы и пути рационального использования природных ресурсов и охрана природы: тез. докл.* Вильнюс, р. 37–38.

1988. Э. Гайдене, Р. Ференца. 10 новых для Литовской ССР видов жесткокрылых, обнаруженных в 1968–1986 гг. In Jonaitis V. (ed.) *New and Rare for Lithuania Insect Species. Records and Descriptions of 1987*. Vilnius, 15–21.

1992. Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejaus entomologiniai rinkiniai. *Acta entomologica Lituanica* 10: 94–98.

1992. E. Gaidienė, R. Ferencas. Kai kurie draustinio vabzdžiai. *Jiesios landšaftiniame draustinyje*. Kaunas, р. 118–127.

1994. Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejaus entomologinių rinkinių katalogas. *Lietuvos entomologų draugijos metinės konferencijos medžiaga*. Vilnius, р. 23–26.

Aukščiau pateiktoji apžvalga, pridėtas entomologinių publikacijų sąrašas, įtikinamai parodo didžiulį E. Gaidienės indėlį ir reikšmę Lietuvos entomologijai, nors čia mes ir nepalietėme nuolatinio darbo su kolekcine medžiaga, jos identifikavimu. Kiekvienam entomologui suprantama, kad objektyviai įvertinti vabzdžių tyrėjo darbą, pasverti jo reikšmę yra sunku. Tie, kas daug metų yra praleidę prie mikroskopo, įvairiakalbių apibūdintojų, smulkių etikečių, gali geriau suvokti ir įvertinti labai specifinio, iš šono sunkiai pastebimo triūso savitumą, suprasti vertę pastangų, užsispyrimo, ir net pasišventimo, kuris būtinas kiekvieno entomologo darbe.

Kita veikla ir iniciatyvos. E. Gaidienės gyvenimo ir veiklos kelią lydėjo iniciatyvumas. Visko aptarti čia negalime, tepaminėsime keletą visuomeninio pobūdžio darbų.

1980-1982 metais surinko medžiagą apie prof. Tada Ivanauską ir 100-ųjų gimimo metinių proga muziejuje įrengė memorialinio kambario ekspoziciją. 1986 m. ji paruošė

Jono Gelaževičiaus dovanotų filatelijos ženklų ekspoziciją *Pasaulio gyvūnai*.

Nors atrodė, kad nuo darbų jau buvo galima atsipūsti, tačiau artėjant muziejaus 80-mečiui, jai buvo patikėta parengti leidinį apie Kauno Tado Ivanausko muziejų, jo raidą. Ji neatsisakė, sugebėjo kvalifikuotai parengti rankraštį, pateikdama jau ne vieno žmogaus darbų apžvalgą, o didžiulio žmonių būrio ir viso muziejaus daugelio dešimtmečių veiklos rezultata. Dalis įvykių ir faktų yra užfiksuoti ir užrašyti jos pačios, nemėgusios iš kitų išsiskirti, metraštininkės. Apskritai daug rašė muziejaus istorijos klausimais.

Daug E. Gaidienė pasidarbavo tvarkydama muziejaus archyvinę medžiagą. Iš surinktų dokumentų, rankraščių, nuotraukų, kitos medžiagos, ją suklasifikavusi, 2003 metais ji užbaigė archyvinį leidinį *Kauno T. Ivanausko zoologijos muziejaus archyvas. 1987–2002*.

Pridursime, kad 1954–1970 metais E. Gaidienė buvo ekskursijų po muziejų vadovė, bendradarbiavo su Gamtininkų stotimi, vadovavo moksleivių entomologų būreliui. Ji ilgametė muziejaus mokslinės tarybos sekretorė ir narė. Buvo Gamtos apsaugos, „Žinijos“ draugijų narė, yra Lietuvos entomologų, T. Ivanausko brolijos narė. Ji dalyvavo visuose jubiliejiniuose muziejui ir prof. T. Ivanauskui skirtuose renginiuose, ne viename skaitė pranešimus. Turi apdovanojimų.

Galima tik stebėtis, kad tarp E. Gaidienės gimimo bei Zoologijos muziejaus įkūrimo metų nėra labai didelio skirtumo, o ji ir dabar laikoma konsultante su muziejaus praeitimi susijusiais klausimais. Muziejus ją pripažįsta, laiko sava, pagarba muziejaus veteranei nemažėja. Ir ji pati nepamiršta muziejaus reikalų, palaiko dalykinius ryšius su vadovais ir bendradarbiais.

Mums, entomologams, belieka nuoširdžiausiai pasidžiaugti ir palinkėti, kad gyvenimo tarpsnis, kai amžius – dar ne trūkumas, tęstųsi ir toliau.